Citace záznamu

Zuzana Křenková, Dům čp. 492 (Pachelbelův dům) – Cheb, Vstupní síň (průjezd), *Renesanční a manýristické štukatérství v Čechách a na Moravě* (online databáze), https://stuky.upce.cz/node/802, vyhledáno 29. 3. 2024.

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), klenba průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Dům čp. 492 (Pachelbelův dům) – Cheb, Vstupní síň (průjezd)

Číslo záznamu: 802

Bližší určení díla: Dekorativní štuková výzdoba klenby

Památkově chráněno, č. úskp: 31071/4-3597

Umístění: Průjezd měšťanského domu

Datace: 1603

Anotace

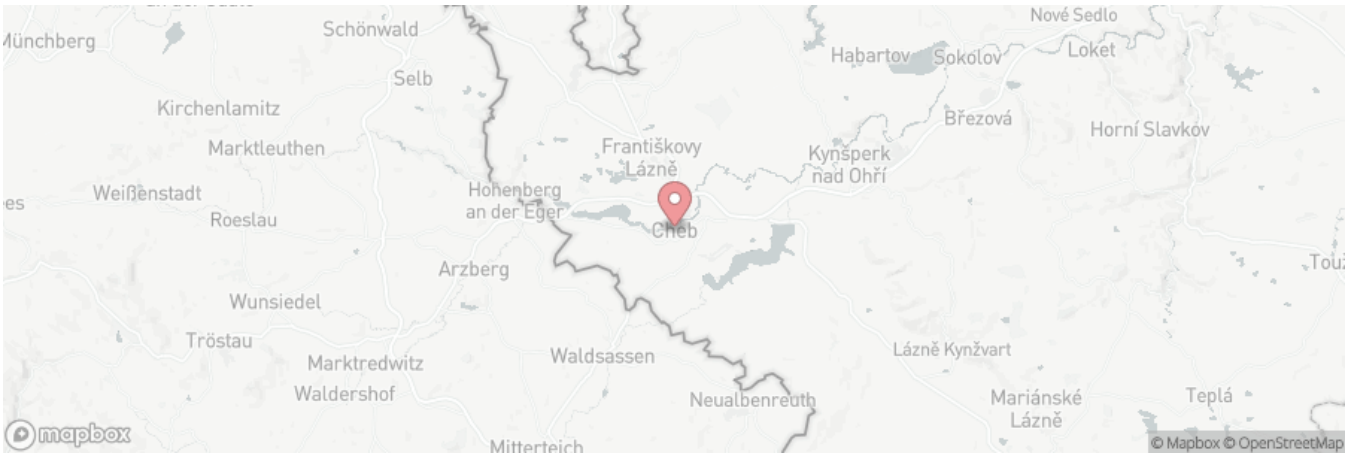
Měšťanský dům čp. 492 (tzv. Pachelbovský) zaujímá nepravidelnou parcelu na severní straně náměstí Jiřího z Poděbrad. Na hlavní obdélné jižní křídlo obrácené do náměstí navazují boční dvorní křídla. Hlavní dům má v úrovni přízemí trojdílnou jednotraktovou dispozici, jejíž střední díl zaujímá vstupní síň s valenou klenbou s výsečemi dekorovaná vytlačovanými štuky. Štuková žebra s listovci lemovanými perlovcem zdobí hrany klenby. Stejný profil je užit i pro dekor rozvinutý v podobě oválů spojených pásky v klenebních kápích a ve vrcholnici klenby. Místa křížení žeber doplňují kruhové terče s rozetami. Štukové prvky jsou polychromované – listovce jsou provedeny zeleně, rozetové svorníky a perlovce ve starorůžové barvě. Zaklenutí vzniklo v rámci přestavby domu, která byla realizována po roce 1600. Na investora přestavby, majitele objektu Reinholda Holdorffa, upozorňuje datace 1603 umístěná spolu s iniciálou HR na jedné z rohových konzol nově překlenuté síně.

Abstract

The burghers' house no. 492 (the so-called Pachelbovský) is situated on an irregular plot on the northern side of the square. The main rectangular south wing facing the square is connected to the side wings. The main house has a three-part single-tract layout at ground floor level, the central part of which is occupied by an entrance hall with a vaulted vault with cut-outs decorated with extruded stucco. Stuccoed ribs with foliate beadwork decorate the edges of the vault. The same profile is used for the decor developed in the form of ovals connected by bands in the vault caps and in the apex of the vault. The crossing points of the ribs are complemented by circular targets with rosettes. The stucco elements are polychromed - the leaflets are in green, the rosette bolts and pearls in old pink. The vaulting was created as part of the reconstruction of the house, which was carried out after 1600. The investor of the reconstruction, the owner of the building Reinhold Holdorff, is indicated by the date 1603 placed together with the initial HR on one of the corner brackets of the newly bridged hall.

Kraj	**Okres**	**Obec**	**Katastr**
Karlovarský kraj	Cheb (okres)	Cheb	Cheb

Ulice, čp. / č. o.	**GPS**
Náměstí Krále Jiřího z Poděbrad 492/3	50.080215187078, 12.369917745039

Technika štuku	**Materiálová skladba**	**Povrchové úpravy**	**Původnost**
Vytlačovaný štuk		polychromie (stávající stav) Kletovaná hlazená omítka klenby je opatřena bílým lomeným nátěrem, štukové prvky jsou polychromované – listovce jsou provedeny zeleně, rozetové svorníky a perlovce ve starorůžové barvě.	Původní stav s druhotnými zásahy

Uměleckohistorický popis

Měšťanský dům čp. 492 (tzv. Pachelbovský) je situován v centrální části historického jádra města. Čtyřkřídlá dispozice budovy zaujímá nepravidelnou lichoběžníkovou parcelu na severní straně náměstí Jiřího z Poděbrad. Na hlavní obdélné třípodlažní jižní křídlo obrácené do náměstí navazují boční dvorní křídla. Hlavní dům má v úrovni přízemí trojdílnou jednotraktovou dispozici, jejíž střední díl zaujímá vstupní síň s klenbou dekorovanou vytlačovanými štuky.
Komplikovaný organismus budovy odráží mimořádně složitý stavební vývoj. Nejstarší dějiny domu lze na základě písemných pramenů doložit pouze výčtem vlastníků. Ten sice sahá až do roku 1390, je však pravděpodobné, že objekt již v této době na svém místě více než 150 let existoval (Pešta – Boháč – Kyncl 2010, s. 64). Nejstarší zachované konstrukce stavby jsou datovatelné do 14. století. V 15. století dům prošel pozdně gotickou přestavbou, která do dnešní podoby definitivně zformovala dispozici přízemí předního domu a částečně též rozvrh patra. Výrazným zásahem do podoby objektu byla přestavba realizovaná na přelomu 16. a 17. století. Dům byl v této době nejprve v majetku rodiny Greffů (do roku 1597) a po krátké periodě, kdy jej snad v zástavě držel norimberský obchodník Hans Flentz (1598–1603), jej získal Reinhold Holdorff, který uskutečnil komplexní přestavbu objektu.
Stavební práce provedené kolem roku 1600 změnily podobu předního domu i dvorních křídel. V přízemí hlavního traktu zůstala zachována starší dispozice, vstupní síň však byla nově zaklenuta valnou klenbou s výsečemi a štukovou výzdobou. Patro získalo novou dispozici s prostory s trámovými stropy, realizována byla dvorní pavlač a hlavní objekt byl vybaven novým jižním průčelím. Na investora přestavby upozorňuje datace 1603 umístěná spolu s iniciálou HR na jedné z rohových konzol nově překlenuté síně. Další dataci, odkazující k roku 1600, nalézáme na podokenní římse otvoru nad portálem v hlavním průčelí. Datum doprovází dva znakové štíty s erby Holdorfferů (s iniciálami RH a VS) a Greffů (s iniciálou KG).
Na stavbě se během rekonstrukce střetly ryze gotizující prvky (nová kamenná ostění s lineárními profily) s prvky goticko-renesančními (trámové stropy). Pokročilé renesanční tvarosloví se odrazilo pouze v provedení dodnes zachovaných krovů a štukového klenutí vstupní síně.
Prostor vstupní síně na obdélném půdorysu je v severní části východní strany rozšířen o kolmé krátké křídlo. Nad síní je rozepjata valená klenba při delších stranách prolomená čtyřmi páry styčných trojbokých výsečí převýšeného tvaru. Jižní konec klenby se rozděluje do dvou samostatných výsečí, odpovídajících nice portálu a okna. Obdobně je klenba ukončena v místě pravoúhlého rozšíření síně v severovýchodním nároží. Členěna je zde na východní straně dvojicí výsečí, kterým odpovídá vždy po jedné úzké výseči na severní a jižní straně výběžku. Hrany klenby jsou zvýrazněny štukovými žebry s vytlačovanými listovci lemovanými perlovcem. Stejný profil je užit i pro dekor rozvinutý v podobě oválů spojených pásky v klenebních kápích a ve vrcholnici klenby. Místa křížení profilů doplňují kruhové terče s rozetami. Klenba dosedá na kamenné konzoly zasazené do stěn. U kvádrového pilíře na jižní stěně je osazena figurální konzola, která má podobu vousaté hlavy. Zbylé konzoly tvoří několikrát odstupněné římsy nebo jehlance. Zatímco kletovaná hlazená omítka klenby je opatřena bílým lomeným nátěrem, štukové prvky jsou polychromované – listovce jsou provedeny zeleně, rozetové svorníky a perlovce ve starorůžové barvě. Původní omítky se ve fragmentech zachovaly i na stěnách prostoru včetně zbytků renesančních maleb lemujících několik vstupů.
Štuky vyzdobená síň se zachovala v autentickém stavu. Změny nastaly pouze v místech prostupů stěnami. Výrazněji do podoby prostoru zasáhla snad jen barokní úprava domu. Mezi lety 1736 a 1737 měla být klenba haly opatřena výmalbou imitující hvězdné nebe (Schreiner 1992, s. 603; Pešta – Boháč – Kyncl 2010, s. 21). Stopy po této úpravě však nezůstaly zachovány. Klenba byla obnovena v roce 1957. Současná barevná úprava síně je výsledkem rekonstrukčních prací, které byly realizovány v letech 1979 a 1980 (Siegl – Živný 1979). Štuky byly znovu obnoveny v roce 2017 (Štochl – Kándl – Pech 2017).

Historické zásahy / opravy

Klenba byla obnovena v roce 1957 a znovu v letech 1979 a 2017.

Literatura

Vinzenz Prökl, *Eger und das Egerland, historisch, statistisch und topografisch dargestellt*, sv. I, Falkenau a. d. Eger 1877, s. 498.
Karl Siegl, Zur Geschichte des Egerer Stadthauses, *Unesere Egerland XXVII*, 1924, s. 114.
Karl Siegl, Verzeichnis von Besitzer Alt-Egeren Häuser, *Unser Egerland XXXV*, 1931, s. 61.
Karl Siegl, *Eger und das Egerland im Wandel der Zeiten*, Eger 1931, s. 94, 99.
Eva Šamánková, *Cheb*, Praha 1974, s. 102.
Lorenz Schreiner (ed.), *Kunst in Eger: Stadt und Land,* München – Wien 1992, s. 603.

Prameny

Petr Siegl – Jan Živný, *I. etapa restaurování renesančního průjezdu chebského muzea,* Praha 1979. Uloženo na NPÚ ÚOP v Lokti.
Jan Živný – Jiří Živný, *Fragmenty nástěnných maleb na stěnách v průjezdu chebského muzea*, Praha 1980. Uloženo na NPÚ ÚOP v Lokti.
Václav Štochl – Jakub Kándl – Michal Pech, *Restaurování omítek mázhausu muzea v Chebu*, Třemošná 2017. Uloženo na NPÚ ÚOP v Lokti.
Luboš Lancinger – Jan Muk, *Stavebně historický průzkum muzeum čp. 492 a 493 Cheb*, SÚRPMO Praha 1974. Uloženo na NPÚ ÚOP v Lokti.
Jan Pešta – Jaromír Boháč – Tomáš Kyncl, *Stavebně historický průzkum, dům čp. 492 (muzeum) Cheb*, 2010. Uloženo na NPÚ ÚOP v Lokti.
Národní archiv Praha, fond: Český fond výtvarných umělců – Dílo. Restaurátorská dokumentace: Restaurátorské práce na štukové výzdobě mázhausu provedené K. Hájkem a K. Jungwirthem, 1957 (nezpracovaný fond).

Autoři záznamu

Zuzana Křenková

Datum poslední změny

26.5.2023

Fotodokumentace současného stavu

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), klenba průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), klenba průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), detail klenby průjezdu (Lucia Krajčírová, 2021)

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), detail klenby průjezdu s datací (Lucia Krajčírová, 2021)

Cheb, dům čp. 492 (Pachelbelův dům), detail štukového ornamentu (Lucia Krajčírová, 2021)